

Joensuu kaupunki
www.jns.fi

Varhaiskasvatus ja koulutustoimi

JOENSUUN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA 2012

Esipuhe

Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisista linjauksista (28.2.2002) sekä Stakesin laatimiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (30.9.2003). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdenmukaisella toiminnan järjestämisen perusteita.

Kuntakohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on väline, jonka avulla suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan joensuulaista varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on kehittää Joensuun kaupungin alueella asuville lapsiperheille tarkoitettuja varhaiskasvatuspalveluja kokonaisuutena.

Varhaiskasvatuspalvelujen toteuttajien ensisijainen tavoite on lapsen edun toteutumisesta huolehtiminen. Lisäämällä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuspalveluissa sekä moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden välillä tuetaan lasta ja hänen perhettään tärkeinä kasvun vuosina ennen kouluikää. Varhaisen puuttumisen merkitys, kasvatuskumppanuus sekä moni ammatillinen yhteistyö nähdään entistä tärkeämpinä lapsen kasvua tukevinä tekijöinä.

Hyvän varhaiskasvatuksen toteutuminen edellyttää eri toimijatahojen, kuntien edustajien, henkilöstön sekä lasten vanhempien osallistumista ja sitoutumista osaltaan varhaiskasvatuksen paikallisten suunnitelmien toteuttamiseen, arviointiin ja jatkuvaan kehittämiseen.

Joensuun varhaiskasvatussuunnitelma on vahvistettu aiemmin sosiaali- ja terveyslautakunnassa 12.6.2007. Joensuun, Pyhäselän ja Enon yhdistyttyä 1.9.2009 tuli ajankohtaiseksi päivittää kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Sitä varten koottiin vuonna 2010 työryhmä perhepäivähoidon, johon kuuluivat ohjaaja Heli Miettinen, päiväkodin johtaja Kaija Karppinen, lastentarhanopettaja Maarit Karjalainen, erityislasterhanopettaja Pirkko Ryyänen, päiväkodin johtaja Leena Kiiskinen ja aluevastaava Mikko Tiihonen sekä vuonna 2011 työryhmään kutsuttiin palvelupäällikkö Olli Kauppinen/Kirsi Asikainen.

Joensuun kaupungin päivähoitoa antavilla yksiköillä on ollut mahdollisuus kommentoida varhaiskasvatussuunnitelman päivitysluonnosta keväällä 2012. Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta on hyväksynyt varhaiskasvatussuunnitelman 19.6.2012 § 67.

Joensuussa 1.8.2012

Anu-Helena Turtiainen vt päivähoitojohtaja

Sisällysluettelo

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET	3
1.1. Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet	3
1.2. Joensuun kaupungin varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	3
1.3. Verkostoyhteistyö Joensuussa	4
1.4. Lapsi sairaalassa	4
2. VARHAISKASVATUS	5
2.1. Mitä varhaiskasvatus on?	5
2.2. Joensuun varhaiskasvatuspalvelut	5
2.3. Joensuun varhaiskasvatuksen arvopohja	6
2.4. Arvojen toteuttamisen periaatteet	6
2.5. Lapsen ja kasvatuksen näkökulma Joensuussa.	7
3. VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN JOENSUUSSA	8
3.1. Tavoitteena hyvinvoiva lapsi	8
3.2. Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus	9
3.3. Kasvattaja varhaiskasvatuksessa	10
3.4. Varhaiskasvatusympäristö	11
3.5. Oppimisen ilo	11
3.6. Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa	12
3.7. Lapselle ominainen tapa toimia	12
3.7.1. Leikkiminen	12
3.7.2. Liikkuminen	13
3.7.3. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen	14
3.7.4. Tutkiminen	14
3.8. Sisällölliset orientaatiot	15
3.9. Sisällöllisten orientaatioiden jatkumo esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden sisältöalueisiin	16

4. VANHEMPIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	17
4.1. Kasvatuskumppanuus	17
4.2. Vanhempien osallisuus yksikön toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa	17
4.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen arviointi	17
5. KASVUN, KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA	18
5.1. Lapsen tuen tarve ja sen arviointi	18
5.2. Tuen järjestämisen periaatteet ja varhaiskasvatuksen tukitoimet	18
5.3. Varhaiskasvatuksen yksilöllistäminen	19
5.4. Tukipalvelujen toteutus varhaiskasvatuksessa	20
5.5. Päivähoidon perhetyö	21
6. KIELI- JA KULTTUURINÄKÖKOHTIA VARHAISKASVATUKSESSA	22
6.1. Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset varhaiskasvatuksessa	22
6.2. Vieraskielinen varhaiskasvatus ja vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuva varhaiskasvatus Joensuussa	22
7. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA JOENSUUSSA	23
7.1. Joensuun varhaiskasvatussuunnitelman rakentuminen	23
7.2. Yksikön varhaiskasvatussuunnitelman sisältö, laatiminen ja päivitys	23
7.3. Varhaiskasvatuksen arviointi, suunnittelu ja kehittäminen	24

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

1.1. Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet

Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on kehittää Joensuun kaupungin alueella asuville lapsiperheille tarkoitettuja varhaiskasvatuspalveluja kokonaisuutena. Se ohjaa varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä ja luo edellytyksiä laadun kehittämiseen tarkentamalla toiminnan järjestämisen perusteita.

Kaupungin tarjoamien varhaiskasvatuspalvelujen toteutumista arvioidaan *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden* pohjalta ja eri toimintamuotojen sisällöt ja toimintatavat kirjoitetaan näkyviksi.

Varhaiskasvatuspalvelujen toteuttajien ensisijainen tavoite on lapsen edun toteutumisesta huolehtiminen. Lisäämällä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuspalveluissa sekä moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden välillä tuetaan lasta ja hänen perhettään tärkeinä kasvun vuosina ennen kouluikää. Varhaisen puuttumisen merkitys, kasvatuskumppanuus sekä moni ammatillinen yhteistyö nähdään entistä tärkeämpinä lapsen kasvua tukevinä tekijöinä.

Varhaiskasvatushenkilöstön kasvatustietoisuuden ja ammatillisen osaamisen jatkuva kehittäminen sekä sitoutuminen asetettuihin tavoitteisiin luovat tavoitteellisen pohjan varhaiskasvatustyölle. Työyhteisöjen kehittämisessä on tärkeää edistää yhteisöllisyyttä, keskustella yhteisistä arvoista ja toimintatavoista sekä huolehtia kannustavasta työilmapiiristä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet antaa hyvän pohjan keskusteluille kaupungin hallinnon, päivähoiton hallinnon ja päivähoiton yksiköiden (perhepäivähoito ja päiväkodit) sekä yksittäisten työntekijöiden välisille keskusteluille. Jokaisen päivähoiton toimijatahon tulee käydä pohdinta toimintansa perusteista suhteessa varhaiskasvatuksen perusteisiin. Käydyt pohdinnat täsmentyvät yhteisesti sovituiksi toimintaperiaatteiksi ja käytänteiksi arjen toimintaan kaikilla tasoilla.

Edessäsi oleva *Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma* ohjaa yksikön suunnitelman laatimista.

Tässä varhaiskasvatussuunnitelmassa on mainittu, mitä yksikön suunnitelmaan tulee kirjata.

Toivottavaa on, että antoisista keskusteluista tulee työväline, jolla jokainen työntekijä ja työyhteisö päivittävät oman varhaiskasvatussuunnitelmaansa.

1.2. Joensuun kaupungin varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

- Lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset
- Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
- Yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmat
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Joensuun kaupungin varhaiskasvatus- ja koulutustoimen strategia
- Varhaiskasvatuksen toimintaohjelma
- Joensuun esiopetuksen opetussuunnitelma

1.3. Verkostoyhteistyö Joensuussa

Joensuun kaupungin lapsiperhepalveluiden koordinaatioryhmä on poikkihallinnollinen, pysyvä ja vaikutusvaltainen työryhmä Joensuun kaupungin lapsiperhepalveluiden määrätietoisesta kehittämisestä. Koordinaatioryhmä jatkaa Lapsipoliittisen ohjelman (2004—2008) tavoitetta vaikuttaa sosiaali- ja terveystoimen, koulutustoimen sekä kulttuuri-, liikunta ja nuorisotoimen oikea-aikaisiin sekä varhaisen tuen ja puuttumisen mahdollistaviin palveluihin.

Lapsiperhepalveluiden koordinaatioryhmän tehtävänä on

- kehittää ja arvioida varhaisen puuttumisen mahdollistavia toimintamalleja ja työkäytäntöjä koko kaupungin tasolla,
- varmistaa poikkihallinnollisten yhteistyökäytäntöjen leviäminen perustasolle,
- arvioida lapsiperheiden palvelujen ”ympäristöä” haettavia projekteja,
- tehdä esityksiä lisäresurssien saamiseksi lapsiperhepalveluihin sekä
- sitouttaa kolmen keskeisen lapsiperhepalveluja tuottavan hallintokunnan lautakunnat ja johtavat viranhaltijat pysyvään yhteistyöhön – yhteisiin esityksiin.

Verkostoyhteistyö yksikötasolla

Verkostoyhteistyön tavoitteena on lasten parissa toimivien tahojen voimavarojen yhdistäminen.

Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan keskeiset yhteistyökumppanit, yhteistyön tavoitteet ja toteuttamistavat.

Keskeiset yhteistyökumppanit

- äitiys- ja lastenneuvola
- lastensuojelu ja sosiaalityö
- perhekeskus
- kasvatus- ja perheneuvola
- lasten kuntoutustiimi
- PKKS
- Honkalampi säätiö
- kulttuuri- ja liikuntatoimi
- koulut
- seurakunnat
- ammatilliset oppilaitokset
- urheiluseurat
- lastensuojelu- ja muut järjestöt

1.4. Lapsi sairaalassa

Lapsen sairaalahoidon aikana varmistetaan varhaiskasvatustalouden ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä toiminnan jatkuvuus mahdollisimman hyvin lapsen tarpeiden mukaan. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilyttämiseen ja muodostumiseen ja lapsen yhteyksiä häntä hoitaviin aikuisiin ja lapsiin ylläpidetään. Yhteistyön merkitys vanhempien kanssa korostuu. Sairaalassa tai muussa laitoksessa järjestettävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan soveltuvin osin varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita.

Joensuun kaupungissa Tikkamäen koulu (sairaalaopetus) järjestää tarvittaessa esiopetusta.

2. Varhaiskasvatus

2.1. Mitä varhaiskasvatus on?

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11)

Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatuspalveluissa, joista keskeisimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta (virikekerho- ja leikkikenttätoiminta).

2.2. Joensuun varhaiskasvatuspalvelut

Joensuun varhaiskasvatuspalvelujen perustana on monipuolinen ja joustava päivähoito. Päivähoidon toimintamuodot ovat päiväkotihoido, perhepäivähoito, leikkitoiminta ja yksityinen päivähoito sekä tukipalvelut, joiden avulla lasta voidaan hoitaa kotona. Päivähoidon esimiesten tehtävänä on tiedottaa vanhemmille tarjolla olevista eri vaihtoehdoista.

Päiväkodeissa on kokopäiväisiä ja osapäiväisiä hoitopaikkoja alle kouluikäisille lapsille. Päiväkotien koulutettu hoito- ja kasvatushenkilöstö on mitoitettu päivähoitoasetuksessa säädetyn suhdelukuperiaatteen mukaisesti. Päivähoitokäisille lapsille järjestetään iltahoitoa neljässä päiväkodissa ja vuoro- hoitoa yhdessä päiväkodissa. Päiväkodeissa järjestetään myös maksutonta esiopetusta.

Joensuussa perhepäivähoitoa on tarjolla sekä kunnallisena että yksityisenä toimintana. Kunnallisesta perhepäivähoidosta vastaavat alueelliset perhepäivähoidon ohjaajat ja yksityisestä perhepäivähoidosta vastaavat yksityisenpäivähoidon valvojat. Perhepäivähoito tapahtuu hoitajan omassa kodissa tai ryhmäperhepäivähoitona eri-ikäisten lasten pienryhminä.

Leikkitoimintaa järjestetään virikekerho- ja leikkikenttätoimintana. Virikekerhot kokoontuvat yhtenä tai useampana päivänä viikossa.

Erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevien lasten päivähoito toteutetaan osana varhaiskasvatusta.

Yksityisiä päivähoitopalveluja (perhepäivähoito ja päiväkotihoido), käyttävillä perheillä on mahdollisuus hakea yksityisen päivähoidon palvelurahaa Joensuun kaupungilta tai Kelan myöntämää yksityisen hoidon tukea. Yksityisen päivähoidon vastaavina toimivat yksityisen päivähoidon valvojat.

2.3. Joensuun varhaiskasvatuksen arvopohja

Ihmisarvo	Päivähoitotoiminnan perusajatuksena on humanistinen ihmiskäsitys. Lähtökohtana tulee olla toisen ihmisen kunnioittaminen ja arvostaminen esimerkiksi sukupuoleen, ikään, uskontoon, alkuperään tai mielipiteeseen katsomatta.
Tasa-arvo	Oikeudenmukaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun kuuluvat esimerkiksi tasavertaisuus, syrjinnän ja suosimisen estäminen, kuulluksi tuleminen ja oikeus selvittää ristiriidat.
Totuudellisuus	Päivähoitotoiminta perustuu avoimeen, rehelliseen ja tutkivaan tapaan lähestyä asioita, missä läpinäkyvyys ohjaa vuorovaikutusta päätöksenteossa ja toiminnan sisällöissä.
Luotettavuus	Laadukasta ja turvallista päivähoitoa järjestetään lakeja ja asetusta noudattaen.

2.4. Arvojen toteuttamisen periaatteet

Suhde lapseen	Lasta kohdellaan tasa-arvoisesti. Lapsen kasvua ja kehitystä edistetään <u>kiirehtimättä ja yksilöllisyyttä arvostaen</u> . Lapselle taataan turvallinen kasvuympäristö ja hänen perustarpeensa ovat ensisijaiset. <u>Toiminnassa keskeistä on yhteisöllisyys</u> .
Suhde vanhempiin / huoltajiin	Kunnioitetaan vanhempien ensisijaista kasvusoikeutta ja velvollisuutta. Vanhempien ja päivähoiton työntekijöiden välille luodaan myönteinen ja tasa-arvoinen vuorovaikutussuhde. Hoitoa, kasvatusta ja opetusta suunnitellaan ja toteutetaan <u>ammattillisesti</u> yhteistyössä vanhempien kanssa.
Suhde työyhteisöön	Sitoudutaan yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin. Toimitaan rehellisesti ja avoimesti työyhteisön jäsenenä. Arvostetaan henkilöstön moniammatillista osaamista.
Suhde yhteiskuntaan	Varhaiskasvatuksen asiantuntemus ja lapsen näkökulma tuodaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Päivähoidon henkilöstö toimii vuorovaikutuksessa kodin, päivähoiton ja yhteiskunnan välillä.

Joensuun varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus ja tavoite

Joensuun varhaiskasvatus tarjoaa monipuolisia, laadukkaita ja joustavia päivähoitopalveluja sekä esiopetusta.

Yhteistyössä vanhempien kanssa pyritään luomaan turvallinen ja myönteinen kasvuympäristö, jossa lapsella on mahdollisuus yksilölliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen.

Päämääränä on hyvinvoiva osallistuva lapsi ja tavoitteena on tarjota lapselle hyvä päivä joka päivä.

2.5. Lapsen ja kasvatuksen näkökulma Joensuussa

Myönteinen asenne toisia ihmisiä, asioita ja ilmiöitä kohtaan kehittyy arvostavassa, kaikin puolin turvallisessa ja yhteenkuuluvuutta rakentavassa varhaiskasvatusympäristössä. Aikuisten on tärkeä luoda sellainen ilmapiiri ja toimintatapa, missä lapsella on mahdollisuus harjoitella vastuunottamista häntä ja ryhmää koskevissa itselle tutuissa ja merkityksellisissä asioissa.

Kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että seuraavat koko elämää koskevat ihmisenä kasvamisen kolme kasvatuspäämäärää viitoittavat toimintaa tasapainoisesti ja riittävän syvällisesti:

- henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen,
- toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen ja
- itsenäisyyden asteittainen lisääminen.

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13)

Kasvatuspäämäärät luovat pohjan varhaiskasvatuksen suunnittelulle, toiminnan toteutukselle ja sen arvioinnille. Lapsen hyvinvoinnin edistäminen kaikilla toiminnan tasoilla on kasvattajan keskeisin tehtävä. Lapsi tulee nähdä arvokkaana, temperamentti- ja persoonallisuutena. Kiireettömyys ja mahdollisuus omiin hetkiin antavat aikaa käsitellä asioita itselle luontaisella tavalla.

3. Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Joensuussa

3.1. Tavoitteena hyvinvoiva lapsi

Lapsen tarpeet
asetetaan
ensisijaisiksi

Lasta kohtaan
toimitaan
rehellisesti

Lasta kohdellaan
suvaitsevaisesti ja
tasa-arvoisesti

Lapselle
mahdollistetaan
onnistumisen
kokemukset

Lapsen kasvua ja
kehitystä edistetään
kiirehtimättä

Lasta tuetaan
toimimaan itsenäise-
nä ja toiset huomioon
ottavana ryhmän
jäsenenä

Lapsi kohdataan
arvokkaana omana
persoonana, häntä
kuullaan ja hänen
mielipiteitään
arvostetaan

Lapselle taataan
turvallinen, psyykki-
nen, fyysinen ja
sosiaalinen kasvu-
ympäristö

3.2. Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus

Varhaiskasvatuksessa kasvatusyhteisön tehtävänä on vastata siitä, että hoidon, kasvun sekä oppimisen tukeminen sulautuvat toisiinsa.

Aikuisen herkkyys lapsen tunteille muodostaa perustan kasvu- ja oppimistapahtumalle. Aikuisen tehtävänä on havainnoida ja kuunnella lasta, antaa lapsen valita itse toimintoja, tutkia, tehdä johtopäätöksiä ja ilmaista ajatuksiaan.

Lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen on kokonaisvaltaista. Lapsen oman kokemusmaailman huomioon ottaminen on tärkeää uuden tiedon oppimisessa. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä lähempänä lapsen omaa kokemusmaailmaa tulee myös erilaisten uusien oppimiskokemuksien olla.

3.3. Kasvattaja varhaiskasvatuksessa

Kasvattajien tehtävänä on suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintaa sekä rakentaa ympäristö, jossa näkyvät sekä lapsille ominaisin tapa toimia että sisällölliset orientaatiot. Näkemys hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta ohjaa kasvattajan toimintaa ja kasvattaja tiedostaa lapsen kasvun ja oppimisen mahdollisuudet. Kasvattajat kunnioittavat lapsen, lapsen vanhempien ja toistensa kokemuksia ja mielipiteitä ja työskentelevät kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti.

Yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmissa tulee näkyä, miten työyhteisön ja yksittäisen työntekijän osaamista tuetaan ja kehitetään. Yksiköissä sovitaan yhteisesti kasvatuspäämääristä, tarkastellaan henkilöstön sitoutumista niihin sekä pohditaan yksikön kasvatusilmapiiriä, toimintakulttuuria ja kehittämistarpeita.

Toiminnan suunnittelu,
toteutus ja arviointi

Toimintaympäristön
rakentaminen

Yhteistyö vanhempien ja
muiden kumppaneiden kanssa

KASVATTAJA TYÖYHTEISÖSSÄ

- ammatilliset keskustelut
- kehityksen seuraaminen
- toiminnan arviointi, kehittäminen ja dokumentointi
- kehityskeskustelut

AMMATILLISUUS / AMMATTITAITO

- oman työn pohtiminen
- koulutus
- kehityskeskustelut
- omasta työhyvinvoinnista huolehtiminen
- vastuu työyhteisön hyvinvoinnista

KASVATUSTIETOISUUS

on tietoisuutta

- kasvattajana toimimisesta, velvollisuuksista ja oikeuksista
- työn merkityksellisyydestä, arvosta ja tärkeydestä
- työn seurauksista ja päämäärästä
- kehityksestä ja muutoksista
- ammattietikasta ja tasa-arvon edistämisestä
- varhaisen puuttumisen tärkeydestä

KASVATTAJAN TYÖN
KIVIJALKA!

3.4. Varhaiskasvatusympäristö

Varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet.

Lähtökohtana on lapsen oikeus turvalliseen elämään ja hyvään ympäristöön. Varhaiskasvatusympäristön suunniteltu ja tietoinen luominen, ylläpitäminen ja uudistaminen mahdollistavat lapsen ikätasoa vastaavan toiminnan.

Joensuulaisessa varhaiskasvatusympäristössä mahdollisuuksia luovat lähimetsät ja rakennettu ympäristö; kaupunki ja maaseutu. Vielä villi luonto ja jylhät vaaramaisemat sekä vuolaat vesistöt, kuten Pielisjoki ja Pyhäselkä, tuovat oman paikallisen ulottuvuuden lasten kasvumaisemaan.

Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan, miten alueen, yksikön ja hoitomuodon ominaispiirteet otetaan huomioon hyvän varhaiskasvatus- ja oppimisympäristön luomiseksi ja varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi. Lisäksi kuvataan, miten lapselle tarjotaan mahdollisuuksia vertaisryhmässä tapahtuvaan toimintaan sekä miten lapset otetaan huomioon toiminnan ja ympäristön suunnittelussa ja arvioinnissa.

3.5. Oppimisen ilo

Ilo elää sallivassa ilmapiirissä

Varhaiskasvatuksessa onnistunut oppiminen on tutkimista, kokeilua, havainnointia, jäljittelyä, aktiivista uuden omaksumista ja omaksutun uudelleenjäsentymistä. Tekeminen rakentuu niille tiedoille ja taidoille, mitkä lapsi jo osaa.

Ilo viihtyy vapaudessa

Toiminnan kiireettömyys, vapaaehtoisuus sekä omien valintojen tekeminen itselle luontaisella tavalla luovat edellytyksiä ilon kokemiselle. Rakentava, pohtiva ja virheet salliva ilmapiiri edesauttaa itsetunnon ja luovuuden kehittymistä sekä syy-seuraussuhteiden oivaltamista.

Ilo on yhteistä

Ystävyys- ja kaveruussuhteet, yhdessä tekeminen ja kokeminen sekä toisista välittäminen kasvattavat kuuntelemaan ja ymmärtämään sekä pohtimaan asioita yhdessä.

Projektit ja projektioppiminen toimivat kokonaisuuksien hahmottamisen tukena. Lisäksi projektioppiminen tarjoaa mahdollisuuden sosiaalisen vuorovaikutuksen, yhteistoiminnallisuuden ja vertaisryhmäoppimisen turvalliseen harjoitteluun.

3.6. Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa

Äidinkielellä on tärkeä kulttuuritehtävä ja se vahvistaa lapsen identiteettiä sekä antaa juuret suomalaiseksi kasvamiseen. Tavoitteena on kielellisten valmiuksien kehittyminen niin, että lapsella on halu, rohkeus ja taito ilmaista itseään, tunteitaan ja ajatuksiaan sekä olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lapsen käsitys kielestä vahvistuu, kuuntelu- ja keskittymistaito kehittyvät ja sanasekä käsitevarasto laajenevat.

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan ja arvostetaan myös maahanmuuttajien omaa kieltä ja kulttuuria sekä luodaan näin pohjaa erilaisuuden hyväksymiselle ja suvaitsevaisuudelle. Perheiden kanssa yhteistyötä tehtäessä lasten vanhempia ohjataan ymmärtämään oman äidinkielen merkitys suomen kielen oppimista tukemassa.

3.7. Lapselle ominainen tapa toimia

3.7.1. Leikkiminen

Leikkiessään lapsi työstää näkemäänsä, kokemaansa, kuulemaansa ja opettelee uusia elämäntaitoja. Lapsen yhteistoiminta- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät ja hän oppii käsittelemään mahdollisia ristiriitatilanteita. Leikissä lapsi oppii tekemään valintoja sekä antamaan että saamaan palautetta.

Leikki kehittää lapsen ajattelua, mielikuvitusta, kieltä ja ongelmanratkaisutaitoja. Samalla kun lapsi työstää tunteitaan, itselleen merkityksellisiä asioita ja kiinnostuksen kohteita hänen keskittymisensä ja pitkäjänteisyytensä harjaantuvat.

Kasvattajan rooli leikin aktiivisena ohjaajana ja havainnoijana on tärkeä, koska vaikka spontaanille leikille on annettava tilaa ja mahdollisuuksia, täytyy leikissä toteutua myös kehittävän leikin tunnuspiirteet. Kehittävä leikki on vuorovaikutuksellista, johdonmukaista, mielikuvitusrikasta ja sisällöllistä. Leikkiä, jossa lapsi innostuu ja nauttii.

Koska lapsen pääasiallinen toimintamuoto kaikkeen oppimiseen ja kehittymiseen on leikki, kasvattajan on oltava tietoinen kaikista niistä keinoista, tavoista, mahdollisuuksista, joita lapsi käyttää leikkiessään.

Kasvattajan on hyvä huomioida, milloin omaehtoinen leikki on tärkeää ja milloin taas leikki tarvitsee mahdollisesti ohjausta tai opettamista. Hän on lasten käytettävissä tarvittaessa. Kasvattajan on hyvä tiedostaa median ja tietokonepelien maailman esiin nostamat ilmiöt. Erityisen tärkeää on tiedostaa niiden mahdollisia myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia leikkiin.

Kasvattajan tehtävänä on luoda lapsen leikille suotuisat puitteet. Siinä tulisi huomioida leikin muuntamisen, eri aistien käyttämisen, luovuuden ja mielikuvituksen mahdollisuus sekä tietenkin leikkiympäristön turvallisuus. Aikuisen järjestää välineistöä ja tilaa leikille mutta ottaa myös lapset mukaan ympäristön luomiseen ja kehittämiseen.

3.7.2. Liikkuminen

Lapsella on luontainen tarve liikkua. Liikunta on yksi hyvinvoinnin ja terveyden perusta. Liikunnan avulla lapsi vahvistaa käsitystä omasta itsestään, hän oppii kehonsa hahmottamista ja hallintaa, hänen ajattelunsa kehittyy. Liikkuminen yksin ja yhdessä muiden kanssa tarjoaa lapselle mahdollisuuden kokeilla omia uskalluksen rajojaan.

Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät yhteistoiminnassa muiden kanssa. Turvallisessa vertaisryhmän ilmapiirissä lapsi voi kokea voimakkaitakin tunteita; onnistumisia ja epäonnistumisia, voittoja, häviöitä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Sääntöjen mukainen toiminta tulee myös lapselle tutuksi yhteisten pelien kautta.

Fyysisten taitojen kehittymisen lisäksi liikunta tarjoaa lapselle mahdollisuuden fyysiseen kontaktiin ja kosketuksen tunteeseen samoin kuin olennaiseen ilmaisu- ja kokemistapaan. Liikuntamahdollisuuksia tulee järjestää niin sisällä kuin ulkona, ja kasvattajan tehtävänä on suunnitella houkutteleva ja turvallinen ympäristö lapsen omaehtoiselle ja ohjatulle liikkumiselle. Kasvattajalla tulisi olla herkkyyttä nähdä ja muuntaa arkipäivän mahdollisuuksia ja tilanteita turvallisen ja monipuolisen liikkumisympäristön luomiseksi. Lapselle tulisi tarjota mahdollisuuksia kokeilla rajujakin leikkejä ja uskalluksen rajoja. Kasvattajan oma esimerkki antaa pohjaa lapsen onnistuneen liikuntakasvatuksen ja liikuntamyönteisyyden kehittymiselle. Parhaimmillaan liikunnan ilo muuttuu elämäntavaksi ja osaksi arkipäivää.

Joensuun kaupungin tarjoamat liikuntapalvelut, lähiympäristö ja mahdolliset yhteistyökumppanit, kuten PoKaLi, Suomen Latu jne. tulisi hyödyntää tehokkaasti lasten liikuntamahdollisuuksien luomisessa. Varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksen (STM 2005:17) antavat hyvän perustan lasten liikunnan suunnittelulle.

3.7.3. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen

Taiteellinen kokemus voi muodostua monista elämyksellisistä asioista. Tärkeää on taiteen näkemisen ja kokemisen myös arkisissa ympyröissä. Lapsen taiteelliselle ilmaisulle tulee etsiä mahdollisimman monipuolisia toteutustapoja. Tuotosta tärkeämpi on itse tekeminen ja lapselle merkittävät kokemukset.

Kasvattaja vastaa siitä, että lapsella on mahdollisuus sekä omaehtoiseen että ohjattuun taiteelliseen kokemukseen ja ilmaisemiseen. Tavoitteena on tekemisen ja onnistumisen ilo sekä positiiviset kokemukset ja rohkaiseminen itseilmaisuuksiin ja oman mielikuvituksen käyttämiseen. Kasvattajan tehtävä on tukea lapsen herkkyyttä havainnoida ympäröivää maailmaa sekä järjestää aikaa sekä tilaa elämyksille ja tekemiselle (projektit, pajapäivät ja draamapohjaiset työtavat).

Toimiva yhteistyö lastenkulttuuria tarjoavien tahojen kanssa on tärkeä osa taidekasvatusta (esim. kirjastot, taidemuseo, Mukulakatu, Kaupunginorkesteri, Kaupunginteatteri, Pekkalan taidekoulu). Myös ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen on tärkeää.

3.7.4. Tutkiminen

Huomaaminen ja havaitseminen ovat tärkeitä ominaisuuksia, jotka kehittyvät varhaislapsuudessa. Mitä herkemmin havainnoi ympäristöään, sitä enemmän näkee ja ihmettelee. Lapsella on luontainen taipumus oppia kyselemällä. Hänellä on halu oppia uutta, halu kasvaa ja hallita uusia asioita, tietoja ja taitoja. Se miten lapsi havainnoi, käsittelee havaintojaan ja oppii niitä, riippuu siitä, millaisia tutkimisen mahdollisuuksia hänelle tarjotaan.

Tutkiminen on lapselle ominainen, tärkeä tapa toimia ja ajatella. Jo aivan pieni lapsi tyydyttää uteliaisuuttaan tutkiessaan ympäristöään. Esinemaailma onkin hänen ensi askeleensa tutkimisen polulla, alkaen omasta kehosta ja laajentuen ajan myötä lähiympäristöön.

Tutkimiseen sisältyy usein ongelmanratkaisua, jolloin lapsi kokeilee, kokee kehollaan ja hankkii tietoa aisteillaan. Lapsi pyrkii aina löytämään merkityksen näkemälleen ja kokemalleen. Välittömällä omakohtaisilla kokemuksilla saatu tieto on arvokasta ja se säilyy parhaiten. Yritys, erehdys ja oivaltaminen ovat tutkimisen tärkeimmät elementit ja pitävät yllä oppimisen iloa.

Kasvattajan tehtävänä on muokata monipuolinen ja haasteellinen toimintaympäristö, jossa otetaan huomioon lasten ikä- ja kehitystaso sekä erilaiset kiinnostuksen kohteensa. Lasten ulottuvilla tulee olla tutkimiseen innostavia välineitä ja materiaaleja, myös päivähoitopaikan lähiympäristö ja luonto ovat osa tutkimusympäristöä.

Kasvattaja luo sallivan ja joustavan ilmapiirin, joka haastaa ja innostaa lapsia kokeilemaan, kysymään ja etsimään vastauksia asioille. Aikuinen antaa lapselle aikaa ja tilaa toteuttaa tutkimuksiaan, yksin ja/tai yhdessä toisten kanssa. Tutkiminen ei ole tapa toimia silloin tällöin, vaan se kuuluu osana lapsen jokapäiväiseen arkeen. Aikuinen havainnoi lasten toimintaa ja osaa hyödyntää arjen spontaanit tilanteet, joista tutkimisen aiheet useimmiten nousevat esiin.

3.8. Sisällölliset orientaatiot

Varhaiskasvatuksen orientaatioiden toteuttamisessa huomioidaan toiminnallisuus ja orientaatioiden välinen tasapaino sekä lasten esiin nostamat aiheet. Henkilöstön vahvuudet ja erityisosaamiset tulee ottaa käyttöön orientaatioita suunniteltaessa ja toteutettaessa, ja henkilöstön tiedollinen ja taidollinen osaaminen varmistetaan koulutussuunnitelmassa.

Orientaatioiden toteuttamisessa tulee mahdollisuuksien mukaan hyödyntää lähiympäristön ja kaupungin tarjoamia mahdollisuuksia ja palveluja. Luonteva yhteistyö paikallisten yhteisöjen, yhdistysten ja erilaisten asiantuntijoiden kanssa monipuolistaa orientaatioiden sisältöä.

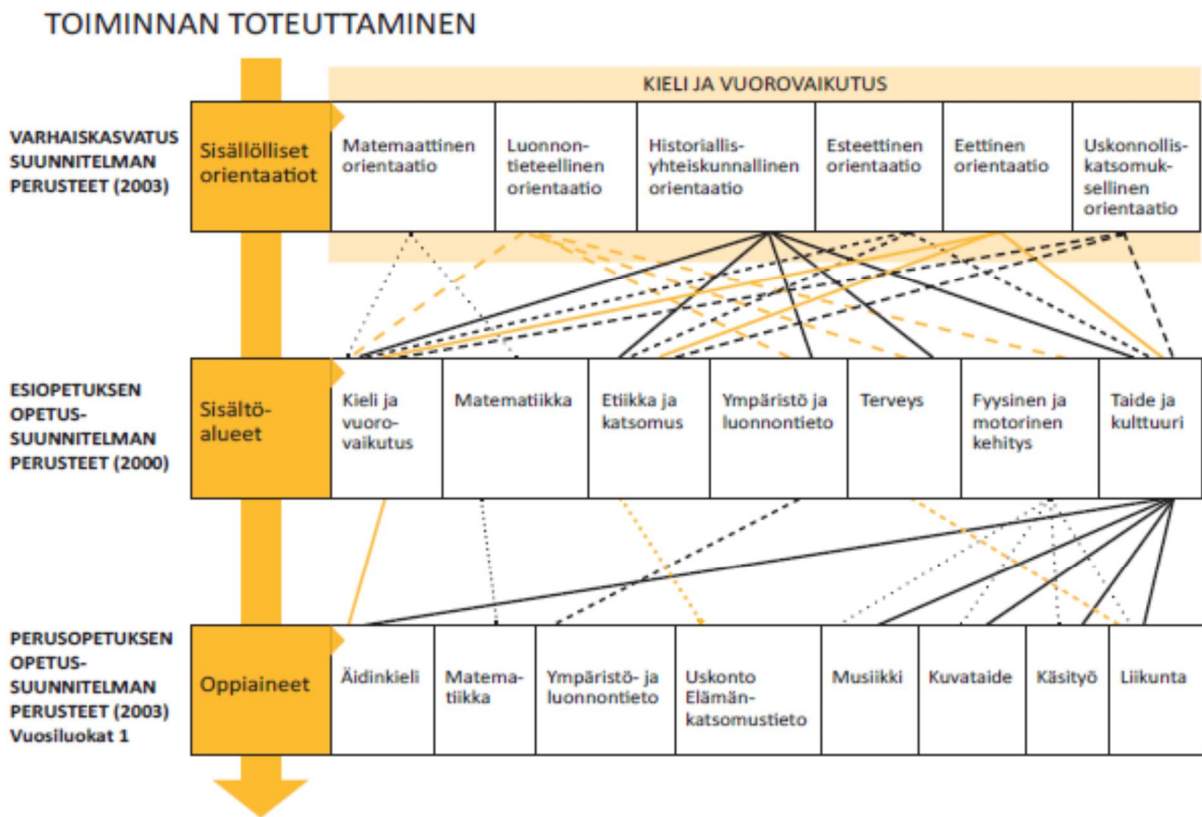
Matemaattinen orientaatio	<ul style="list-style-type: none"> • läsnä kaikkialla elämän jokapäiväisissä asioissa • matemaattisen ajattelun herättämistä ja ylläpitämistä • käsitteiden ja ilmiöiden oppimista ja harjoittelemista • vertaamista, päättelystä, laskemista • hauskaa, innostavaa, haastavaa ja merkityksellistä
Luonnontieteellinen orientaatio	<ul style="list-style-type: none"> • ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta • luonnon kunnioittamista ja omasta ympäristöstä huolehtimista • oman toiminnan seurausten ymmärtämistä • elämyksiä, iloa luonnosta nauttimista • havainnointia, tutkimista ja kokeilemista
Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio	<ul style="list-style-type: none"> • omaan kulttuuristaan ja ympäröivään kulttuuriin tutustumista • tiedon saamista juhlapäivistä, juhlista, perinteistä ja tavoista • muihin kulttuureihin tutustumista • positiivista suhtautumista toisiin ihmisiin ja kulttuureihin • erilaisuuden kunnioittamista ja hyväksymistä
Esteettinen orientaatio	<ul style="list-style-type: none"> • eri taidemuotojen tarjoamia kokemuksia • luovuutta, mielikuvitusta, itseilmaisua ja ajattelutaitoa • omakohtaisia ja ainutlaatuisia aistimuksia, tuntemuksia ja kokemuksia • antaumuksellista innostumista, syventymistä, määrätietoisuutta ja yhteisesti jaettua tyytyväisyyttä onnistumisesta
Eettinen orientaatio	<ul style="list-style-type: none"> • käsitys ihmisenä olemisesta • ajatusten ja mielipiteiden kuuntelemista ja niistä keskustelemista • omana itsenään arvokkaaksi ja hyväksytyksi kokemista • oikean ja väärän ymmärtämistä • vastuun ottamista ja oppimista omista tekemisistä • ymmärtämistä oman toiminnan merkityksestä toisille ihmisille ja ympäristölle
Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio	<ul style="list-style-type: none"> • oman vakaumuksen kunnioittamista ja arvostamista • omaan uskontoon tutustumista • ryhmissä olevien lasten muihin uskontoihin ja katsomuksiin tutustumista ja niiden kunnioittamista • kysymyksiä, keskusteluja, pohtimista ja yhteistä kokemista

3.9. Sisällöllisten orientaatioiden jatkumo esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden sisältöalueisiin

Yksikön kasvatushenkilöstön tulee perehtyä, miten sisältöorientaatioiden, esiopetuksen sisältöalueiden ja alkuopetuksen oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt etenevät suunnitelmallisesti ja saumattomasti. Pyrkimyksenä on muodostaa lapselle eheä ja johdonmukaisesti etenevä kasvun ja oppimisen kokonaisuus.

Varhaiskasvatuksessa tulee tehdä pedagogista yhteistyötä. Lapsen siirtyessä eri kasvatus- ja oppimisympäristöstä toiseen on keskeistä, että varsinkin siirtymävaiheessa lapsen lähipiirissä olevat aikuiset tekevät yhteistyötä, jotta esimerkiksi mahdollisiin oppimista vaikeuttaviin seikkoihin voidaan puuttua ajoissa. Lasta koskevien tietojen siirrosta vastaa lähettävän yksikön kasvatusvastuussa oleva henkilö yhteistyössä vanhempien kanssa.

Pedagoginen yhteistyö esiopetuksen ja perusopetuksen välillä on kuvattu Joensuun kaupungin esiopetussuunnitelmassa 2011.

Jatkumon rakentuminen varhaiskasvatuksen sisällöllisistä orientaatioista perusopetuksen oppiaineisiin. Tällä kuviolla professori Juhani Hytönen kuvasi jatkumoa sisällöllisistä orientaatioista oppiaineisiin Stakesin Vasu-Mentor-koulutuksissa vuosina 2003–2004.

(Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.): Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 2011)

4. Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

4.1. Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuuden rakentaminen alkaa lapsen perheen ja päivähoidon välille jo ensimmäisestä yhteydenotosta lähtien. Hyvän ja luottamuksellisen yhteistyön kehittymisessä on vanhemmilla ja jokaisella varhaiskasvatuksen työntekijällä tärkeä rooli. Kasvatuskumppanuus perustuu luottamuksellisuuteen ja vuorovaikutukseen. Tärkeää on molemminpuolinen tunne arvostamisesta ja kuuntelemisesta.

Henkilöstön tulee kunnioittaa vanhemman asiantuntijuutta lapsensa ensisijaisena kasvattajana ja tukea ammatillisesti perhettä kasvatustehtävässään. Kasvatuskumppanuus edellyttää, että molemmilla osapuolilla on riittävästi tietoa toistensa kasvatuskäytännöistä ja -tavoista sekä mahdollisuus keskustella lapsesta, hänen hoidostaan ja perheestään. Perheiden erilaisuuden ja erilaisten arvovalintojen tiedostaminen on kasvatuskumppanuuden edellytys.

Päivähoidon työntekijöillä on ammatillinen vastuu käynnistää ja ylläpitää kasvatuskumppanuutta. Sen laadusta ja määrästä sovitaan yhdessä perheiden kanssa. Perheen ja henkilöstön välillä käytyjen keskustelujen pohjalta laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.

Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan keskeiset kasvatuskumppanuuden periaatteet ja toteuttamismuodot.

4.2 Vanhempien osallisuus yksikön toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa

Kasvatushenkilöstöllä on keskeinen rooli ja vastuu yksikön keskustelukulttuurin luomisessa. Aktiivisesti kasvatustapahtumia esiin nostava keskusteluilmapiiri mahdollistaa ja tukee vanhempien osallistumista toiminnan suunnitteluun ja arviointiin.

Yksikön varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa huomioidaan hoitomuodon ja yksikön ominaispiirteet sekä painotukset.

Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee olla kuvaus, miten vanhemmat voivat vaikuttaa yksikön varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan ja olla mukana sen arvioinnissa.

4.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen arviointi

Joensuussa kaikille lasten huoltajille tarjotaan mahdollisuus tehdä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä kasvattajien kanssa. Suunnitelmaa täydennetään ja arvioidaan koko ajan ja sitä päivitetään tarpeen mukaan.

5. Kasvun, kehityksen ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa

5.1. Lapsen tuen tarve ja sen arviointi

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on vanhempien ja kasvatushenkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Lapsi voi tarvita tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen tai tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. Tuen tarve voi syntyä myös tilanteessa, jossa lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa hänen terveyttään tai kehitystään.

Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa olennaista on tunnistaa ja määritellä lapsen yksilölliset toimintamahdollisuudet eri ympäristöissä ja erilaisissa kasvatuksellisissa tilanteissa sekä niihin liittyvät tuen ja ohjauksen tarpeet. Tärkeää on myös luoda tuen suunnittelun pohjaksi kokonaiskuvaa lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja häntä kiinnostavista ja innostavista asioista.

Tarvittaessa arvioinnin tueksi hankitaan lapsen tuen kannalta tarkoituksenmukaisen asiantuntijan lausunto, mutta varhaiskasvatuksen tukitoimet lapselle aloitetaan heti, kun tuen tarve on havaittu. Tarvittaessa konsultoidaan vanhempien kanssa yhdessä sovitulla tavalla varhaiskasvatuksen omia tai muiden tahojen asiantuntijoita. Tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen tuen tarpeen kasautumista ja pitkittymistä.

5.2. Tuen järjestämisen periaatteet ja varhaiskasvatuksen tukitoimet

Tuki järjestetään mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä siten, että lapsi toimii ryhmän jäsenenä muiden lasten kanssa ja hänen sosiaalisia kontaktejaan ryhmässä tuetaan. Lapsen tarvitsema tuki aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Osana tuen järjestämistä tehostetaan yhteistyötä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken.

Varhaiskasvatuksen tukitoimina lapsen fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista ympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi. Päivittäistä kasvatustoimintaa mukautetaan eriyttämällä, perustaitojen harjaannuttamisella sekä lapsen itsetunnon vahvistamisella. Lisäksi vahvistetaan suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksen arjen kuntouttavia elementtejä, joita ovat esim. struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmätoiminta.

Varhaiserityiskasvatus toteutetaan yksilöllisesti osana varhaiskasvatuspalveluja. Varhaisella tuella ja varhaiserityiskasvatuksen tukitoimilla ennaltaehkäistään ja vastataan erilaisiin kasvun, kehityksen ja oppimisen haasteisiin. Varhaisella tuella tarkoitetaan siirtymistä huomaamisesta toimimiseen. Varhainen puuttuminen edellyttää kykyä tunnistaa lapsen kehityksen pulmia ja riskitekijöitä sekä valmiuksia tuoda ne keskusteluun vanhempien kanssa. Tavoitteena on toimiva yhteistyö, jossa vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tietoisesti sitoutuvat lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen osana lapsen arkea. Se edellyttää vanhempien ja henkilöstön keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö havainnoi lasta päivittäisissä toiminnoissa ja tekee havainnoista dokumentointia, esim. kuvin, videoin tai kirjallisena. Kun huoli havaitaan, Joensuussa edetään Huolipolun mukaan.

Lapsiryhmän kokoa (pienryhmä, kahdenpaikkalaisuus), henkilöstön määrää (esim. avustajat) sekä asiantuntijuutta suunnataan niin, että tuen antaminen mahdollistuu. Joensuussa varhaiserityiskasvatuksen kehittämissuuntana on joustavuus ryhmien rakenteissa. Erilaisia tukitoimia tarvitseva lapsi pyritään sijoittamaan ensisijaisesti lähialueen päiväkotiryhmään tai perhepäivähoitoon.

Kun lapsen kehityksessä havaitaan piirteitä, jotka vaativat erityistä huomioimista, suunnittelee henkilöstö yhdessä vanhempien kanssa lapsen päivittäiseen toimintaan tarvittavaa yksilöllistä tukea mm. vaikuttamalla ohjaukseen ja oppimisympäristöön. Erityistä huomiota kiinnitetään koko työyhteisön toimintatapoihin ja malleihin.

Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksessa erityispedagogisesta asiantuntijuudesta vastaavat sovitussa ryhmässä/taloissa työskentelevät erityislastentarhanopettajat sekä alueittain toimivat laaja-alaiset erityislastentarhanopettajat.

On tärkeä erottaa, milloin varhaiskasvatuksessa toteutuva tuki riittää ja milloin lapsi on ohjattava muihin palveluihin. Mikäli varhaiskasvatuksen tukitoimet eivät ole riittäviä, kasvatushenkilöstö keskustelee lapsen vanhempien kanssa uudelleen tilanteesta ja yhteistyössä mietitään tarkoituksenmukaiset jatkotoimet.

Mahdollisten tutkimusten tai muiden jatkotoimenpiteiden jälkeen sovitaan lapsen vanhempien ja lasta tutkivien/hoitavien tahojen kanssa tuen järjestämisestä. Moniammatillisessa yhteistyössä etsitään ratkaisuja, jotka tukevat lapsen kehitystä, kasvua ja oppimista.

Esiopetukseen osallistuva lapsi kuuluu perusopetuslain piiriin, ja hänen tarvitsemansa tuki suunnitellaan ja toteutetaan laissa määritellyn tuen kolmiportaisuuden (yleinen, tehostetu- ja erityinentuki) mukaan (ks. Joensuun kaupungin esiopetussuunnitelma 2011).

5.3. Varhaiskasvatuksen yksilöllistäminen

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sisällytetään lapsen tuen tarpeen määrittely ja tuen järjestäminen. Suunnitelmassa kuvataan, miten lapsen yksilöllinen ohjaus ja varhaiskasvatusta sovitetaan yhteen ja mitä muutoksia kasvatuksellisessa toiminnassa ja fyysisessä ympäristössä toteutetaan. Muutostarpeita arvioitaessa kasvattajayhteisö tarkastelee toimintaansa ja mahdollisuuksiaan ohjata lasta. Eri tahoilla lapselle laaditut kasvatus-, kuntoutus- ja lapsen esiopetuksen suunnitelmat sovitetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Päivähoidon, esiopetuksen ja koulun alkaessa sekä hoitopaikkojen vaihtuessa tai muissa lapsen siirtymävaiheissa tuen jatkuvuudesta huolehditaan.

Lapselle, jolla ei ole asiantuntijalausuntoa ja joka tarvitsee tukea jollakin kehityksensä osa-alueella, suunnitellut tukitoimet kirjataan varhaiskasvatussuunnitelman kuntouttava -osioon. Tämä laaditaan yhdessä vanhempien, henkilöstön ja tarvittaessa erityislastentarhanopettajan/laaja-alaisen erityislastentarhanopettajan kanssa.

Lapselle, jolla on tutkivan tai kuntouttavan tahon asiantuntijalausunto, kuntoutussuunnitelma on lakisääteinen. Siinä määritellään, miten toteutetaan asiantuntijoiden esittämät suositukset ja tukitoimet. Suunnitelmassa huomioidaan tuen järjestämisen edellyttämät muutokset lapsen ympäristössä, käytettävät menetelmät, välineet, tarvittavat tukipalvelut sekä asiantuntijoiden antama konsultaatio. Kuntoutussuunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan yhdessä vanhempien ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Kuntoutussuunnitelma sisällytetään osaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

5.4. Tukipalvelujen toteutus varhaiskasvatuksessa

Lapsen tarpeen mukaan varhaiskasvatukseen voi liittyä muita tukipalveluja, esim. kuntoutus-ohjaus, terapia ja/tai erityisopetus oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille. Ne järjestetään kokonaiskuntoutuksena siten, että kasvatuksellinen ja lääketieteellinen kuntoutus muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden ja palvelujen yhteensovittamiseen kiinnitetään huomiota. Tämä edellyttää eri viranomaisten yhteistyötä, riittävää ja osaavaa henkilöstöä ja lapsen tarpeita vastaavia tiloja, välineitä ja materiaaleja.

Lasta pyritään ensisijaisesti auttamaan ja kuntouttamaan huomioimalla hänen yksilöllisyytensä, kehitystasonsa ja erityistarpeensa sekä huomioimalla lapsen ja perheen kokonaistilanne. Tukea järjestettäessä on merkittävää, että lapsen arki sujuu mahdollisimman luontevasti ja kuntouttaminen tapahtuu lapsen omassa kasvuympäristössä. Varhaiskasvatustoiminnalle ominaista kuntouttavaa arkea kuten ryhmätoimintaa, päivittäistä struktuuria, vuorovaikutusta ja lapsen oman toiminnan ohjailua käytetään suunnitelmallisesti lapsen hyväksi. Lapsi tulee nähdä ensisijaisesti lapsena, ei vain tuen tarvitsijana tai kuntoutuksen kohteena. Varhaiskasvatuksen henkilöstö sopii lapsen tukitoimista aina yhdessä vanhempien kanssa.

Lapsen erityinen tuki toteutuu kokonaiskuntoutuksena yhdessä perheen ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan henkilöstö on tärkeässä asemassa varhaiskasvatuksessa olevien lasten ja perheiden tuen tarpeen tunnistamisessa. Tähän tarkoitukseen on apuna Kodin, neuvolan ja päivähoiton yhteistyölomake 4- ja 5-vuotiaille lapsille.

5.5. Päivähoidon perhetyö

Kaikilla lapsiperheillä on elämänvaiheita, jolloin herää monenlaisia kysymyksiä ja joskus jopa tuntuu, etteivät omat voimavarat riitä arjen pyörytykseen. Päivähoidon perhetyö tulee avuksi vanhemmille mm. lasten kasvatukseen, vanhemmuuteen, perhe-elämään ja parisuhteisiin liittyvissä huolissa. Näitä huolia voivat olla esim.

- rajojen asettaminen,
- arjen hallinta,
- uusperheen arki tai
- vanhempien ero.

Perhetyö on pääasiassa keskusteluapua vanhemmille tapaamisten muodossa. Työtapoja kehitetään tarpeen mukaan. Perhetyö tähtää vanhemmuuden vahvistumiseen ja perheen voimavarojen käyttöönottoon ja lisääntymiseen. Työ on luottamuksellista päivähoiton palvelua ja kohdentuu kaikille päivähoiton perheille.

Lisäksi perheillä on Joensuussa käytettävissä seuraavia tukipalveluja:

- lasten tutkimus- ja kuntoutustyöryhmä (psykologit, toimintaterapeutit, puheterapeutit)
- kasvatus- ja perheneuvola
- kuntoutusohjaajat
- sosiaalityöntekijät
- fysioterapeutit
- PKSSK:n lastenneurologisen ja -psykiatrisen yksikön palvelut, vauvaperheyksikkö)
- yksityiset palvelun tarjoajat (mm. psykologit, toimintaterapeutit, puheterapeutit)
- kolmannen sektorin palvelun tarjoajat

Varhaiskasvatus voi toimia joko ennaltaehkäisevästi lapsiperheiden sosiaalityön tai lastensuojelun tukitoimena. Näissä tilanteissa sosiaalityön ja varhaiskasvatuksen työntekijät toimivat yhteistyössä perheiden kanssa. Joensuussa on käytössä perheen, päivähoiton ja lastensuojelun yhteistyösuunnitelma.

Kun varhaiskasvatuksessa huomataan, että lapsen kasvuolot vaarantuvat tai eivät turvaa hänen kehitystään, keskustellaan asiasta vanhempien kanssa ja heitä ohjataan hakemaan apua perhetilanteeseen. Tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoitus, jonka tekee päiväkodin johtaja tai perhepäivähoidonohjaaja. Kiireellisissä tapauksissa varhaiskasvatuksen työntekijän tulee tehdä lastensuojeluilmoitus välittömästi.

6. Kieli- ja kulttuurinäkökohtia varhaiskasvatuksessa

6.1. Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset varhaiskasvatuksessa

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisilla lapsilla tarkoitetaan lapsia, jotka ovat muuttaneet vanhempiensa mukana Suomeen tai jotka ovat syntyneet Suomessa ja heidän vanhemmistaan joko molemmat tai toinen on vieraskielinen. Myös suomalaiset kulttuurivähemmistöt kuuluvat tähän ryhmään. Joensuun itäinen sijainti on tuonut paljon venäjää äidinkielenään puhuvia lapsia, mikä on suuri haaste joensuulaiselle varhaiskasvatukselle. Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset sijoittuvat Joensuussa päiväkotiin tai perhepäivähoitoon. Päivähoitohakemuksia on saatavilla englannin ja venäjän kielsinä.

Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lasten tasapainoista kehitystä ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä edistää heidän suomenkielen taitonsa kehittymistä ja antaa tarvittavat valmiudet esiopetuksen kautta perusopetukseen siirtymiselle. Kukin lapsi kotoutuu uuteen kulttuuriin ja ympäristöön yksilöllisesti ja perhekohtaisesti. Siihen vaikuttavat perheen historia ja kohtaamiset valtaväestön kanssa. Varhaiskasvatuksen tulee tukea maahanmuuttajataustaisten lasten kasvamista kahden kulttuurin jäseneksi. Varhaiskasvatuksen toteuttamisessa vaaditaan hyvää kulttuurista ymmärrystä, jotta lapsen identiteetti rakentuisi eheäksi ja hän tuntisi omaan kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostettavan.

Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti vanhemmilla. Perheitä kannustetaan vaalimaan kodissa omaa kieltä ja kulttuuria. Lapsen kielen- ja kulttuurin tukemisesta sovitaan vanhempien kanssa tehtävässä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Vanhempien kanssa keskustellaan suomalaisen varhaiskasvatuksen periaatteista, tavoitteista ja arjen käytännöistä.

Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmissa tulee olla kuvaus siitä, miten maahanmuuttajataustaiset lapset ja heidän vanhempansa huomioidaan varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toiminnan toteutuksessa.

6.2. Vieraskielinen varhaiskasvatus ja vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuva varhaiskasvatus Joensuussa

Vieraskielisessä varhaiskasvatuksessa lapsi tutustuu kohdekieleen ja -kulttuuriin syntyperäisten opettajien johdolla. Samalla kun lapselle tarjotaan mahdollisuus vieraan kielen omaksumiseen, on tärkeää turvata hänen oman äidinkielenensä varassa tapahtuva kasvu ja kehitys. Vieraskielinen varhaiskasvatus voi olla vaihtoehtona myös niille lapsille, joilla on kansainvälinen tausta. Muiden, kuin suomea äidinkielenään puhuvien lasten kohdalla vanhempien merkitys on tässä asiassa erityisen huomattava.

Joensuussa toimii yksityinen englanninkielinen leikkikoulu. Vieraskielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen valmiuksia ymmärtää ja omaksua vierasta kieltä sekä rohkaista häntä käyttämään kohdekieltä arkipäivän tilanteissa. Tavoitteena on myös lasten kasvaminen kansainvälisessä ja erilaisuutta arvostavassa ilmapiirissä. Vieraalla kielellä oppimista on mahdollista jatkaa esiopetuksessa englannin kielellä. Perusopetuksessa voi vieraskielistä opetusta saada Kanervalan koulun englanninkielisellä luokalla sekä Itä-Suomen koulussa venäjänkielellä.

Joensuussa toimivat yksityinen steinerpedagoginen päiväkotiki ja ortodoksinen ostopalvelu päiväkotiki. Lisäksi toimii kristillinen päiväkotiki, jossa tarjotaan varhaiskasvatusta yhteiskristilliseltä arvopohjalta.

7. Varhaiskasvatussuunnitelma Joensuussa

7.1. Joensuun varhaiskasvatussuunnitelman rakentuminen

Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma perustuu valtakunnallisiin Varhaiskasvatuksen perusteisiin (Stakes 2003:56/2005) sekä Joensuun kaupungin lapsia ja nuoria koskeviin asiakirjoihin. Kuntakohtaista osiota laadittaessa on otettu huomioon myös kaupungin esiopetussuunnitelma sekä suunnittelussa mukana olleiden työryhmien ehdotuksia.

7.2. Yksikön varhaiskasvatussuunnitelman sisältö, laatiminen ja päivitys

Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Tähän suunnitelmaan kirjataan tarkemmin yksikön hoito-, kasvatus- ja opetustoiminnan käytännön toimintaperiaatteet ja painotukset.

Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee ilmetä vähintään alla luetellut seikat:

- Alueen, yksikön, hoitomuodon sekä toiminta- ja oppimisympäristön erityispiirteet ja painotukset
- Yksikön toiminta-ajatus ja arvot
- Varhaiskasvatuksen arviointi, suunnittelu ja toteuttaminen yksikössä
- Kasvatuspäämäärät
- Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus
- Lapselle ominainen tapa toimia
- Orientaatiot
- Toimintakulttuuri
- Varhaiskasvatusympäristö / toimintaympäristö
- Kasvattajayhteisön toimintaperiaatteet
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen arviointi (tulossa)
- Erityistä tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatuksen järjestäminen yksikössä
- Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen järjestäminen yksikössä
- Kasvatuskumppanuuden toteuttaminen yksikössä
- Alueellinen pedagoginen yhteistyö varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen välillä
- Verkostokuvaus
- Toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen

Toimintavuoden aikana yksikön varhaiskasvatussuunnitelman ja varhaiskasvatuksen toteutumista seurataan. Tarvittaessa suunnitelmaa tarkistetaan, jotta sisältöjen valinnassa voidaan ottaa huomioon toiminnan tilannesidonnaisuus.

7.3. Varhaiskasvatuksen arviointi, suunnittelu ja kehittäminen

Laadunarviointi on päivähoidossa jatkuva prosessi, jossa asiakaslähtöisyys, henkilöstön ammatillinen osaaminen ja hyvin toimiva työyhteisö sekä johdon sitoutuminen ovat keskeisiä elementtejä.

Lapsen kasvu ja kehitys edellyttävät päivähoiton kasvatuskäytäntöjen ja suunnitelmien jatkuvaa ja tavoitteellista arviointia. Arvioinnin avulla saadun tiedon pohjalta kehitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattuja arvoja, tavoitteita, sisältöjä ja menetelmiä. Arvioinnin avulla selvitetään päivähoitoyksikön toiminnan vahvuuksia ja kehittämiskohteita.

Päivähoitoyksikössä järjestetään pedagogisia keskustelutilaisuuksia kasvattajille ja toiminnan arviointia. Päivähoiton kasvattajat pohtivat arviointitapoja, arvioinnin kohdentumista eri vaiheisiin, sen yksipuolisuutta tai monipuolisuutta. Arvioinnin perusteella tehdään päätelmiä ja sen pohjalta kehitetään lapsen hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä.

Arvioimalla päivähoiton henkilöstö kehittyy omassa ammatissaan. Oleellinen osa varhaiskasvatussuunnitelman arviointia on työyhteisön arvioinnin lisäksi yksittäisen henkilön toiminnan arviointi. Samalla kun päivähoiton henkilöstö arvioi toteutunutta toimintaa, mietitään kasvatusta ja opetuksen onnistumista.

Lasten vanhempien osallistuminen varhaiskasvatukseen arviointiin on yksi kodin kanssa tehtävän yhteistyön muodoista. Varhaiskasvatusta arvioidessaan vanhempien tulee olla tietoisia asetetuista tavoitteista. Arviointi vanhempien kanssa edellyttää avoimuutta ja vuorovaikutuksellisuutta. Arvioinnin tulee merkitä varhaiskasvatustoiminnan yhdessä kehittämistä.

Joensuun kaupungissa varhaiskasvatukseen arviointi, suunnittelu ja kehittäminen perustuvat päiväkotien ja perhepäivähoiton omiin vuosisuunnitelmiin. Vuosisuunnitelma perustuu varhaiskasvatussuunnitelmiin (varhaiskasvatustoiminta, toimintaympäristö, lapsen toiminta, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö) sekä varhaiskasvatuksen toimintaohjelmaan (kriittiset menestystekijät, tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet). Vuosisuunnitelma tehdään syksyllä.

Keväällä toimintaa arvioidaan arviointiosassa ja tehdään johtopäätökset toimenpiteitä ja seuraavan toimintakauden suunnitelmaa varten. Vuosisuunnitelma ja sen arviointi osa palautetaan kunkin alueen aluevastaavalle, joka kokoaa johtopäätökset myös lautakuntaa varten.

Edellisten lisäksi päivähoiton omat asiakas- ja henkilöstötyytyväisyyskyselyt tehdään joka toinen vuosi.

